

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 107 ניסן תשע"ה

העלון מוקדש לעילוי נשמת כליפה מוקיקס בן פרשה כלילה עידן ז"ל ע"י בני בני רחמים ורפאל הי"ו

פרשת ויקרא – החודש

מזן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל – אימתי הכבוד מצליח להשיג את האדם למרות שתמיד ברח ממנו ?

"ויקרא אל משה" (א, א)

האות א' שבתבת "ויקרא" היא זעירה, וכתב על כך הרא"ש בפירושו על התורה "ויקרא- אלף קטנה, לפי שהיה משה מקטין עצמו בכל. אמר משה, ריבונו של עולם, איך תכתבני בתחילת תורת כהנים. "ויקרא אל משה". אמר לו הקב"ה, מה אעשה לך? אם אכתוב "ויקר" לשון מגונה הוא, שכך כתבתי אל בלעם "ויקר אלהים אל בלעם", והוא לשון מקרה. אמר משה לפניו, בבקשה ממך תעשה דבר שיכירו וידעו הדורות שקשה עלי הקריאה הזאת. אמר לו, אעשה אלף קטנה, שהקטנת עצמך."

ובמדרש תנחומא (פר' ויקרא ג) אמרו "ויקרא אל משה, זהו שאמר הכתוב (משלי כט, כג) גאוות אדם תשפילנו, ושפל רוח יתמוך כבודו"- כל מי שרודף אחר השררה השררה בורחת ממנו, וכל מי שבוח מהשררה השררה רודפת אחריו. משה ברח מן השררה, ששבעה ימים היה הקב"ה מפתחו בסנה לשלחו, והוא משיבו "שלח נא ביד תשלח". אמר לו הקב"ה חייך שסופך לילך. כיון שהלך ואמר "כה אמר ה' אלהי העברים שלח את עמי ויעבדוני" ואמר אותו רשע [פרעה] "מי ה'", התחיל משה אומר אני כבר עשיתי שליחותי, והלך וישב לו. אמר לו הקב"ה, ישבת לך? בא דבר אל פרעה מלך מצרים. וכן על כל דיבור ודיבור, "לך אל פרעה", "השכם בבוקר והתניצב לפני פרעה", "ללמדך שהיה משה בורח מן השררה. לטוף הוציאם ממצרים, וקרע את הים, והוריד המן, והעלה הבאר, והגיו השליו, ועשה המשכן, ואמר, מכאן ואילך מה יש לי לעשות, והלך וישב. אמר לו הקב"ה, חייך, יש לי מלאכה גדולה מכל מה שעשית, שיש לך ללמד לישראל טומאה וטהרה להזהירך היאך יהיו מקריבין קרבן לפני, שנאמר "ויקרא אל משה" וגו'.

ונמצא, שבמשך כל שנות הנהגתו היה משה משתוקק להסיר מעליו את עול השררה, ובכל פעם לאחר שסיים שליחותו היה הולך ויושב ונוהג שלא בשררה, עד שהיה הקב"ה מצווה שוב ושוב על שליחויות נוספות. ולאחר שהוציא את ישראל ממצרים והביא להם תועלת בים ובמין ובבאר ובשליו, סבר שמעתה יוכל לישב בדד ללא שררת המנהיגות המוטלת כריחיים על צווארו, עד שהשיבו ה' כי אדרבה עתה מוטלת על כתפיו המלאכה הגדולה ביותר, ללמד לבני ישראל את תורת הקרבנות והטהרה.

ב. ובאחד משיעוריו הרחיב מאור עינינו מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל במדרשי חז"ל אודות ענוותנותו של משה רבינו, ואגב כך הביא מעשה בחפץ חיים זצ"ל שנשאל על דברי חז"ל שכל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו, וכל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, שלכאורה אם שניהם, הבורח מן הכבוד והרודף אחר הכבוד, נותרים בלא כבוד, שזה רודף אחריו וזה בורח ממנו, אם כן מה ההבדל ביניהם? והשיב החפץ חיים' שההבדל הוא בשעת פטירת האדם, כשאנו יכול לברוח עוד מן הכבוד, שבאותה שעה הכבוד משיגו, וכולם מהללים ומשבחים ומכבדים אותו והוא אינו יכול לקום ולברוח. ומעשה שבת יהודי לפני הרבי ר' בונים מפשיסחא זצ"ל ושאל, הנה תמיד בורח אני מן הכבוד ואף על פי כן אין הכבוד רודף אחרי, ואם כן היכן האמת שבדברי חכמינו? השיב לו ר' בונים, מתוך שאלתך משמע שבשעה שאתה בורח מן הכבוד הנך פונה לאחורייך כדי לראות אם הכבוד רודף אחריך, וממילא כשרואה הכבוד שאתה פונה אליו הוא סבור שבכוונתך לרדוף אחריו, ולכן מיד הינו מפנה אליך עורף ובורח מפניך...

באיזה יום האריה מסוכן יותר משאר ימות השנה? וגם, הטכסיס הגאוני שגילה ה'בן איש חי' ללכידת אריה בעודו חי...

"ויקרא אל משה" (א, א)

חומש ויקרא שבו נתפרשו הלכות הקרבנות הינו הקשה שבחמישה חומשי תורה, עד שבמסכת ברכות (יח, ב) המשילוחו לאריה שהוא הגיבור והתקיף שבחיות, חזת לאור דברי הנביא (ש"ב, כג ב) ששיבח את בניהו בן יהוידע על כך ש"היכה את הארי בתוך הבור ביום השלג", ופירושו חז"ל (שם) שכוונת הנביא שבניהו הספיק ללמוד ביום אחד את כל ספר תורת כהנים על חומש ויקרא שהינו קשה וארוך, אף על פי שהיה זה בימות החורף הקצרים [ובתרגום לספר דברי הימים (א', יא כב) מבואר שהיה זה ביום עשרה בטבת].

וביאר התוס', שדרשו כן מ"והיכה את הארי", שהוא רמז לחומש ויקרא שקשה ותקיף כאריה, וכן ממה שנאמר "בתוך הבור", כנגד חומש ויקרא שהוא האמצעי שבספרים. וביאר המהרש"א (ח"א שם, עמ' א'), שבפסוק הנ"ל ה'קרי' הוא "בור" אך ה'כתיב' הוא "באר" (בניקוד חולם), וזהו רמז לתורה שהיא באר מים חיים. ו'בתוך' הבאר, דהיינו באמצע התורה, ניצב חומש ויקרא.

[ויש להוסיף, שרש"י בדברי הימים (שם) פירש את הפסוק כפשוטו, שביום השלג האריה מסוכן יותר מכל השנה, כי כשכא האדם כנגדו זורק הוא שלג ברגלו בין עיני האדם עד שלא יכול לראותו והורגו. ובניהו נשתבח בגבורתו, שאף ביום זה גבר על הארי. (ויש לציין שכמו שמבואר ברש"י שהאריה גובר על האדם על ידי שמשטש את ראייתו, כן מצאנו שהאדם יכול לגבור על האריה אם יצליח לכסות את עיניו, וכמו שכתב רבינו הגרי"ח בספרו 'בן יהוידע' (שבת קי, א) בשם מדרש תלפיות, ש'האריה גבורתו תלויה בעיניו, ואם יכסו את עיניו יחלש כוחו').]

ב. והנה בסדרי המשנה נתייחד סדר קדשים להלכות הקרבנות. ומצינו במסכת שבת (לא, א) שדרשו על הפסוק (ישעיהו לג, ו) "והיה אמונת עתריך חוסן ישועות חכמת ודעת", ש"חכמת" זה סדר קדשים. ור' צדוק הכהן מלובלין (פר"צ פר' ויצא אות ז') הוכיח מהגמ' בבבא מציעא (קט, ב) שסדר קדשים הוא העמוק ביותר מבין סדרי המשנה. והגרי"א (קול אליהו שבת, שם) כתב שמה ששואלים לאדם בשעת דינו "פלפלת בחכמה", היינו האם עסק בסדר קדשים שבו צפונה חכמה רבה.

ולפי כל זה נמצא שסדר קדשים הוא המחכים ביותר את האדם. ויש להקשות, שבמסכת בבא בתרא (קעה, ב) דרשו "אמר רבי ישמעאל, הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות".

והגרי"ש אלישיב זצ"ל (חשוקי חמד בהקדמה למס' ב"ק) תירץ, שהרוצה לחדד את שכלו, יעסוק בדיני ממונות, אולם הרוצה לדעת את חכמת העולם ואת כל גנוזותיו העמוקים יעסוק בסדר קדשים, שאם יזכה לדעת את סוד הקרבנות וסוד הנסכים וסדרי בית המקדש ובגדי כהונה וסדר העבודה, יתגלו לפניו דברים שהם כבשנו של עולם.

וראויים הדברים למי שאמרן, שכן מסופר על מרן הגרי"ש שכאשר רצה לחזק ולעודד את לימוד סדר קדשים העיד על עצמו שאם היה בית המקדש נבנה היום יש ביכולתו להשיב על כל שאלה בעיני בית המקדש וקרבנותיו ובגדי כהנים וסדרי העבודה. וכן מסופר על הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל (רבינו האור לציין עמ' 514) שאמר לתלמידו "אם יבנה בית המקדש היום, מוכן אני להורות כיצד לנהוג בכל דבר וענין, היכן מקום כל כלי המקדש, וכן סדר טהרת פרה אדומה ועבודת הקרבנות!".

וידוע עד כמה היה החפץ חיים זצ"ל מעורר על חשיבות העסק בסדר קדשים, ובפרט לכהנים אשר יצטרכו לשמש בקודש מיד כשיבנה בית המקדש.

יעקב בן רחל ורפאל ניימר ז"ל
משיח בן שושנה רוזה גיא ז"ל
שאול בן מרים וצמח נריאן ז"ל

חממה בת אהרון יהיא אהרני ע"ה
ג'רזט פנינה נעמי בת עיישה עליזה אותנה ע"ה
משה בן טאוס נתן ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאיה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרח ע"ה

מרן הראש"ל שליט"א בשם החזון איש – אלו הלכות חובה לבן ישיבה ללמוד לפני שמגיע לביתו לחופשת "בין הזמנים" ?

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (א, א)

בשבת זו שבה עומדים אנו בפתחם של ימי "בין הזמנים" [או "זמן הביניים" כמאמר המשגיחים], ראוי לכל בן תורה לשים לנגד עיניו את דבריו הנוקבים של מרן ראש הישיבה הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל (מחשבת מוסר "ב' עמ' תנ"ד) על חשיבותם של ימים אלו.

שהנה פירש רש"י, שכשהיה הקב"ה מלמד תורה למשה היה מפסיק בין ענין לענין כדי לתת למשה רוח להתבונן בין פרשה לפרשה. וסיים רש"י, שקל וחומר שכן היא דרך הלימוד הראויה להדיות הלומד מפי רבו. וביאר הגרא"מ שך, שהפסקות אלו אינם מנתקות את הקשר שבין סדרי הלימוד ואינם גורמות לכך שכל לימוד הוא בגדר התחלה חדשה, אלא אדרבה תכלית ההפסקה היא לקשר את העבר עם העתיד בכדי שיוכל להבין את כל מה שלומד, ולכן כל חוליות הלימוד הם שרשרת אחת רצופה ומתמשכת.

והן הן הדברים לגבי ימי "בין הזמנים" הממשמשים ובאים, שתכליתם לתת לבני התורה רוח בין זמן לזמן כדי לאגור כוחות לקראת הזמן החדש, אמנם אגירת כוחות זו אין פירושה התבטלות מוחלטת מלימוד, כי גם על ימים אלו אמרו (ירושלמי ברכות ט, ה) "אם תעובני יום, יומיים אעזבך", ואם תעובני חודש!!! אחריהן מי ישורנה... ואף שבדאי ראוי ונכון לנוח ולהחליף כוחות, וכל שכן שחובה לעזור בבית ולישא בשוויין בנטל הנקיונות, מכל מקום על כולנה חובה קדושה היא לנו שלא יהיו ימים אלו בגדר 'פגרה' של שעמום ובטלה החוצצת בין זמן לזמן, ומרוקנת ומקרת את כל מה שהשגנו בזמן חורף, אלא אדרבה תשמש תקופת "בין הזמנים" כחוליה מקשרת בין זמן לזמן, ותעניק תוקף של רציפות להתעלות בלימוד התורה ובעמלה.

[והאדמו"ר רבי יעקב יוסף מאוסטראה זצ"ל היה דורש על כך בדרך צחות- "אלה תולדות נח", כלומר, התוצאה והתולדה של מנוחה ובטלה מלימוד התורה היא- "נח", שסופו לנוח ולהתבטל הימנה עוד ועוד...].

וידועים דברי הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי בעל ה'קהילות יעקב' זצ"ל (פניני רבינו הקה"י עמ' ט'), שהכיר כמה וכמה שנהיו גדולי הדור דוקא בזכות זהירותם להקפיד על הלימוד גם בימי "בין הזמנים".

ב. מלבד זאת יש ענין נוסף שמחוייבים להזהר בו בפרט בימי "בין הזמנים", והוא מצות כיבוד אב ואם. וכפי שהביא מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א (בהקדמה לילקו"י ה'ל' כאו"א) בשם מופת הדור החזון איש זצ"ל (הו"ד בספר 'אנא עבדאי'), שהיה נוהג לומר לתלמידיו, שחובה לכל בן ישיבה ללמוד הלכות כיבוד הורים בשו"ע יורה דעה (סי' ר"מ) לפני שמגיע לביתו לחופשת "בין הזמנים", ואין זה שונה מצויו חו"ל ששלשום יום קודם החג שואלין ודורשין בהלכות החג. והוסיף, שכן ישיבה שלא הספיק ללמוד הלכות אלו לפני צאתו ל"בין הזמנים", חובה כפולה היא לו לשננם בימי "בין הזמנים" מדין תקנת משה רבינו ללמוד הלכות חג בחג.

ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטיה – אל תגזול את חיי הקרבן לחינם !

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" (א, ב)

פירש"י "מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל". וקשה, שכן דבר פשוט הוא שלא יביאו קרבנות מן הגזל, כי מצוה הבאה בעבירה היא, ואף ללא הלימוד מאדם הראשון היינו יודעים זאת. ופירוש יקר מצאתי בזה בספר 'קול יהודה' להגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת 'פורת יוסף' בשם מרן ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל, שהנה יש לשאול שהרי לפי שורת הדין הנפש החוטאת היא תמות, ובמה חטאה הבהמה שתלך כפרה בשביל האדם, ודבר זה הוא עצמו כמו גזל ? אלא שעיקר כפרת הקרבן היא על ידי שהאדם חוזר בתשובה ונכנע, וכניעתו לא תהא שלימה אלא אם יראה בעיניו מה שעושים לבהמה ויבין שהכל היה

צריך לעבור עליו ולהתקיים בו, ואם כן תכלית הקרבנה היא כדי שהאדם יתעלה וישוב אל ה', ואף היא מתעלה ונתקנת בזה, ולכן כמו שמתר לנו לשחוט בהמה כדי לאכלה ולחזק את הגוף, וכן משום שיש לה תיקון בכך, ואין בזה משום גזל, קל וחומר שמתר להקריבה לשם תיקון נפש האדם.

וזהו שנצטוונו שלא להקריב מן הגזל, שאין הכוונה למי שגזל בהמה מחבירו, אלא שלא יגזול האדם את חיי הבהמה עצמה לחינם, כי כל ההיתר להקריבה הוא כדי שיעשה תשובה שלימה, ואם לא ישוב כראוי עדיין לא נתכפר ואף הבהמה לא נתקנה, והרי הוא כמי שגזלה. ולכן אמרו "מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל", שכן ידוע שאדם הראשון צם כל חייו והיה פרוש וחזר בתשובה שלימה ולא סמך על הקרבן בלבד, ונמצא שלא "גזל" את הבהמה אלא אדרבה תיקן אותה, ואף המביא קרבן לא "גזול" את הבהמה ולא יסתפק בעצם הקרבת הקרבן, אלא ישוב ויכנע בכל לבו, ויביא אף את הבהמה לידי תיקון.

ב. ועל פי זה הוסיף הגר"ע עטיה לפרש באופן נפלא את הפסוק (תהלים ל"ו) "אדם ובהמה תושיע ה'". כי בירושלמי (מכות ב, ו) אמרו "שאלו לחכמה, חוטא מהו עונשו? אמרה להם, חטאים תרדוף רעה. שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו? אמרה להם, הנפש החוטאת היא תמות. שאלו לקב"ה, חוטא מהו עונשו? אמר להם, יעשה תשובה ויתכפר לו". ונמצא שלפי החכמה אין לאדם תקנה כלל, ולפי הנבואה תקנתו היא רק על ידי המתת הבהמה, אך הקב"ה ברוב חסדו ריחם גם על האדם שיתכפר מחטאיו וגם על הבהמה שלא תמות לצורך תיקון האדם, ותיקן את כח התשובה שעל ידו יתקנה ויטהר האדם, וכנגד זה נאמר "אדם ובהמה תושיע ה'".

על מה לא ציוונו ה' בפרשה כדי שלא נטרח לצאת ליערות ?

"מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" (א, ב)

במפרשים מצאנו כמה וכמה טעמים לכך שהקרבנות הם מן הבהמות ולא מן החיות. ובספר 'עדות ביוסף' (הו"ד בפרד"י כאן) חקר מהו הטעם העיקרי, ופשט את ספיקו בצורה מרתקת על פי הנאמר בתהילים (נא, יט- כא) "זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוז, היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים, אז תחפוץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים".

שהנה לכאורה מצינו ג' טעמים מדוע מקריבים קרבן מהבהמות ולא מהחיות. א. החיות מצויות ביערות, ולכך לא הטריחנו ה' לצאת למקומות אלו, אלא ציוונו להביא מהבהמה שהיא מצויה בכל מקום. ב. לחיה יש גאוה, וה' שונא גאים. ג. כידוע "אלהים יבקש את נרדף" (קהלת ג, טו), והבהמה היא מן הנרדפים אך החיה היא מן הרודפים.

ברם, לעתיד לבא נאמר "אריה בבקר יאכל תבן, ועגל וכפיר ומריא יחדיו ונער קטן נוהג בם" (ישעיה יא, ו-ז), ואם כן החיות לא יהיו רודפות, וכן יהיו מצויות לבני אדם, ומדוע לא יקריבו מהם או על גבי המזבח, ועל כרחך שזהו משום שעל כל פנים עדיין תהיה בהן גאוה וגסות הרוח.

וזהו שנאמר "זבחי אלהים רוח נשברה", שכן הקרבנות באים מהבהמות ולא מן החיות כיון שאין להם גאוה, ומוכח ש"לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוז". ואם ישאל השואל מניין שזהו הטעם העיקרי, והרי יש ב' טעמים נוספים לפסול חיה לקרבן? לכך אמר הכתוב "היטיבה ברצונך את ציון" וגו', דהיינו שאו בזמן הגאולה לא יהיו שייכים ב' הטעמים הנ"ל ואף על פי כן "אז יעלו על מזבחך פרים" ולא חיות, ומוכח שהטעם לפסול חיות למזבח הוא משום לב נשבר ונדכה.

ג. ובמדרש תלפיות כתב בשם ספר הציוני (ערך 'גלגולים'), שהאדם אינו מתגלגל אלא בבהמה ולא בחיה, ולכן ציונה התורה להקריב הקרבנות מן הבהמה כדי לתקן את הנשמות המגולגלות. ובספר 'מדרשו של שם' להגאון רבי שאול מיקיץ שלי זצ"ל מתוונס (שרבותינו הגרא"מ שך והגרי"י קניבסקי זצ"ל הפליגו בשבחו בהסכמותיהם לספריו) ביאר שזהו שנאמר "אדם כי יקריב מכם קרבן לה", מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם", כלומר שהקרבן הוא "מכם", מנשמותיכם המגולגלות, ולכן תקריבו דוקא "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן" ולא מן החיה, כי אין נשמת האדם מתגלגלת בחיה.

מעלת מגוון אפשרויות להאזנה לאוצרות 'בארה של תורה', שיחות ושיעורי הרב ראובן גולן על פרשת השבוע ושלל נושאים בהשקפה ומוסר. בעמדות 'קול הלשון' בכל רחבי הארץ, או בטל' 03-6171001 [הקט 1-1-2-48-1-1]. וכן לתושבי חר"ל באתר 'קול הלשון'. התגובות הארוות והערות על הנכתב בעלון, או הצטרפות לרשימת התפוצה שלחו הודעה ל- rg5740@gmail.com

לעילוי נשמת דדה בן דוד סעדי ז"ל ♦ ברכה בת אהרון סעיד ע"ה ♦ הרב משה בן לויז נעמן ז"ל ♦ סעדה בת זיהרה שרה שלום ע"ה

מיכאל בן עזרא רבין ז"ל
חיים בן סלימאן קעטני ז"ל
רבקה בת לאה אליהו ע"ה

ראובן בן סאלם ונדרה אדואן ז"ל
שלמה בן דבורה והדי ז"ל
רבקה בת אסתר טולדו ע"ה

גניה בת חנה ומשה שמעוני ע"ה
מכלוף בן שמעון כהן ז"ל
אהרון בן בת שבע אשקרי ז"ל